

Sveriges tillväxt under efterkrigstiden

– konvergenklubb eller sårsvenska institutioner?

MAGNUS LINDMARK

Att ett land ingår i en konvergenklubb innebär att dess institutioner – särskilt de som påverkar den ekonomiska tillväxten – i hög grad liknar institutionerna i de övriga länderna i gruppen. Detta gäller under förutsättning att den empiriska modellen, där tillväxttakten är negativt korrelerad med den initiala inkomstnivån, förklarar huvuddelen av variationen inom gruppen. Om residualen för ett enskilt land – i detta fall Sverige – är mycket liten, finns det inget kvar att förklara. I ett sådant scenario är det inte nödvändigt att tillämpa institutionell teori.

Slutsatsen blir därmed att den institutionella variationen – med avseende på tillväxtrelevanta institutioner – måste ha varit begränsad under perioder av konvergenstillväxt. Detsamma gäller andra exogena faktorer, såsom utbildning. Detta innebär dock inte att institutionell teori är irrelevant, utan snarare att dess förklaringskraft varierar över tid. Det handlar alltså inte om att ignorera institutionell teori utan att identifiera under vilka perioder nationella institutionella särlösningar rimligen kan ha varit betydelsefulla för den relativa tillväxten. Under perioder med konvergens är ett rimligt antagande att internationella institutioner har satt ramarna för de nationella regelverken, vilket har lett till en hög grad av institutionell konvergens och förutsägbara tillväxtmönster.

Efterkrigstiden och hypotesen om svenska regleringar

Efterkrigstiden – vanligen definierad som perioden 1948–74 – är central i dis-

kussionen om svenska institutioners betydelse för den ekonomiska tillväxten. Det var under denna epok som Sverige förlorade mest i tillväxt relativt andra industriländer. Lars Jonung har lanserat hypotesen att eftersläpningen kan förklaras av mer långtgående ekonomiska regleringar än i jämförbara länder. Detta ska dock inte förväxlas med välfärdsstatens expansion i sig. Mitt fel.

För att pröva en sådan hypotes krävs en systematisk jämförelse av institutionella strukturer mellan länder. Det måste visas att Sverige hade institutioner som på ett avgörande sätt skilde sig från de i andra ekonomier – och att dessa skillnader hade en mätbar negativ effekt på tillväxten. Det är alltså en omfattande uppgift.

Här kan Ockhams rakkniv fungera som vägledande princip: om en enklare teori kan förklara ett fenomen – i detta fall Sveriges eftersläpning – bör den föredras. Solows tillväxtmodell (1956) erbjuder en sådan utgångspunkt. Modellen är visserligen begränsad när det gäller att förstå de fundamentala drivkrafterna bakom tillväxt – teknisk utveckling, utbildning och i förlängningen institutioner – men den fungerar likaväl som analytiskt första steg. Ansatsen är enkel: om eftersläpningen kan förklaras inom Solow-modellen, blir sårsvenska institutionella förklaringar överflödiga.

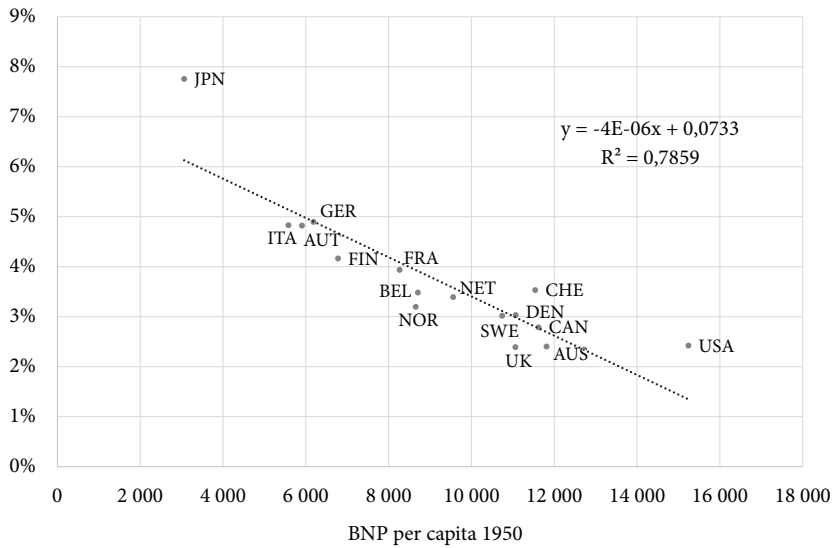
För att pröva detta upprepas den enkla linjära regressionsmodellen för efterkrigstiden, nu med fokus på perioden 1950–73 för att få en historisk välmotiverad periodavgränsning. Resultaten visar att Sverige uppvisar eftersläpning i förhållande till gruppens genomsnitt, men att sambandet mellan initial inkomstnivå och tillväxt är starkt. Modelanpassningen är god ($R^2 = 0,78$), och Sveriges avvikelse från regressionslinjen är endast 0,04 procentenheter.

Därmed kan eftersläpningen under efterkrigstiden förstås på enklast möjliga sätt, utan behov av ytterligare

REPLIK

Magnus Lindmark är professor i ekonomisk historia vid Umeå universitet och har främst forskat om frågor som rör ekonomisk tillväxt, strukturomvandling och miljö. Lindmark deltar för närvarande i RJ-programmet "Det nya framtidslandet?". magnus.lindmark@umu.se

Figur 1
Konvergensklubben
1950 till 1973. Årlig
genomsnittlig till-
växttakt över perio-
den som funktion
av BNP per capita i
basåret

Källa: Egna beräkningar baserade på Maddison Project Database (MPD) 2023; Bolt och van Zanden (2024); Smits m fl (2000); Prados de la Escosura (2017); Stohr (2016); Baffigi (2011); Fukao m fl (2015); Grytten (2015); Schön och Krantz (2015). <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/>.

förklaringar. En dummyvariabel för exempelvis socialdemokratiskt styre eller svenska hyresregleringar hade inte varit signifikant. Hypotesen om att särskilda regleringar orsakade eftersläpningen kan därmed falsifieras.

Detta innebär inte att institutioner saknar betydelse, men att dessa under denna period av svensk eftersläpning måste förstås på en transnationell nivå. Institutioner som Bretton Woods-systemet och GATT skapade rimligen de institutionella ramarna för konvergens. De svenska institutionerna var i så fall en anpassning till detta internationella system.

Det är samtidigt värt att uppmärksamma att vissa länder avviker betydligt från regressionslinjen och därmed kräver landspecifika förklaringar. Japan hade exceptionellt hög tillväxt trots låg initial BNP, vilket förklaras av landets särskilda historiska och institutionella situation efter andra världskriget. Storbritannien är det tydligaste exemplet på

ett land som släpar efter i relation till sin initiala nivå (Crafts 2017). Schweiz avviker i motsatt riktning med en högre tillväxt än förväntat, sannolikt kopplad till dess särpräglade finanssektor. Jämför vi med en grupp av länder, vilket i det här fallet är själva utgångspunkten för diskussionen, är dock parvisa jämförelser mindre intressanta. Vi måste fråga oss om vilka potentiellt tillväxtpåverkande institutioner som var representerade i ländergruppen. Om vi tar hyresregleringar fanns de i ett stort antal andra länder, vilket minskar chansen för att de hade effekt på tillväxten i just Sverige (se t ex Howenstine 1977).

Finanssektorn och den internationella dimensionen

Ett exempel på vikten av internationella jämförelser är den sk finansiella istiden. För att pröva om fenomenet var unikt svenskt eller internationellt visas Dow Jones-index i fasta priser 1950–2025 (figur 2).

Figur 2
Dow Jones i fasta
priser, 1950–2025.
Månatligt stäng-
ningspris i 2025 USD

Källa: Dow Jones – 100 Year Historical Chart & Data. Dow Jones Monthly Closing Price Adjusted for Inflation.

Istiden framträder tydligt även i USA: i reala termer låg Dow Jones på samma nivå 1982 som 1950. Det är därför osannolikt att den tröga kursutvecklingen i Sverige enbart berodde på svenska regleringar. Mer troligt speglar det faktum att den finansiella istiden fanns i både New York och Stockholm internationella kopplingar och gemensamma funktionssätt. Från början av 1980-talet är det högst rimligt att ett mycket kraftigt omvandlingstryck uppstod också i den svenska ekonomin genom den amerikanska börsutvecklingen. Problemmrådet berör förändring, snarare än statistiska effekter av regleringar; hur exogena omvandlingstryck materialiseras i Sverige genom att påverka ekonomiska och politiska aktörers strategier. De institutionella ramarna som balanserar institutionell stabilitet och förändring hamnar därmed i fokus.

Samtidigt ska vi inte kasta ut barnet med badvattnet. Det är ett obestriddigt faktum att Jonung har rätt i att efterkrigstidens svenska ekonomi var hårt reglerad. Icke för ty var tillväxten väl i

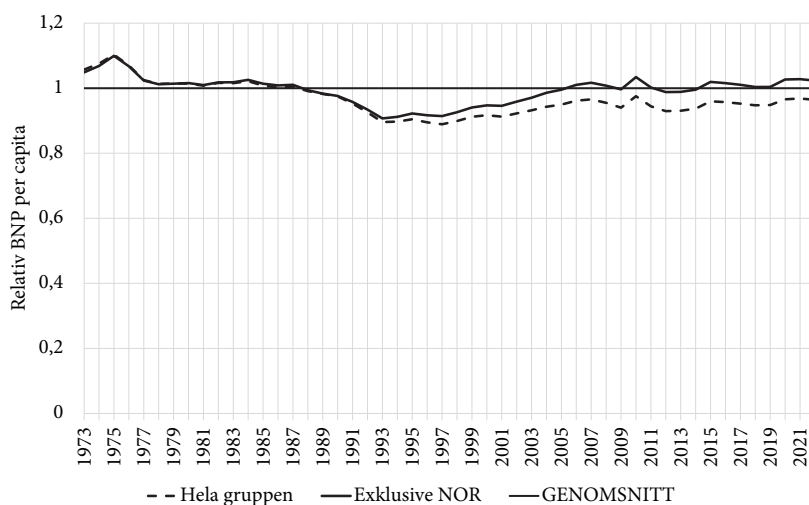
linje med den förväntade och att detta förklarar eftersläpningen. Två alternativa tolkningar är dock möjliga: (1) de svenska regleringarna var inte mer långtgående än i jämförelseländerna, eller (2) de var mer omfattande, men påverkade inte de direkta bestämningsfaktorerna för tillväxt. Utan systematiska jämförelser går det inte att avgöra vilken förklaring som är korrekt. Här finns dock ytterligare ett forskningsproblem.

Utvecklingen efter 1973

Efter att ha konstaterat att efterkrigstidens eftersläpning inte kräver en särskild institutionell förklaring är frågan vad av eftersläpning som återstår att förklara under perioden efter 1973. Ett naturligt första steg är att återvända till svensk BNP per capita i relation till genomsnittet för jämförelseländerna. Figuren presenteras i två varianter – en där Norge ingår i gruppen och en där Norge exkluderas – vilket illustreras i figur 3.

Av figur 2 framgår att Sverige inte avviker trendmässigt från jämförelsegruppen förrän omkring 1987. Notera

Figur 3
Sveriges BNP per capita i relation till genomsnittet för jämförelsegruppen 1973–2022. Den streckade linjen motsvarar samma grupp förutom Norge

Källa: Egna beräkningar baserade på Maddison Project Database (MPD) 2023; Bolt och van Zanden (2024); Smits m fl (2000); Prados de la Escosura (2017); Stohr (2016); Baffigi (2011); Fukao m fl (2015); Grytten (2015); Schön och Krantz (2015). <https://www.rug.nl/ggdc/historicaldevelopment/maddison/>.

att X-axeln i Jonungs figur 1 (Jonung 2025) börjar med värdet 0,5 vilket förstärker det visuella intrycket av eftersläpning. Jonung använder även ett centrerat nioårs glidande medelvärde för att approximera trenden. Det innebär att trendvärdet ett visst år bestäms av både tidigare och framtida värden. Effekten blir otydliga periodgränser. I huvudsak spelar det ingen större roll förutom 1970-talet som egentligen är en plåtå och inte del av en nedåtgående trend. Genom att avstå glidande medelvärden underlättas den historiska kausalanalysen avsevärt. Vi kan till att börja med konstatera att Sverige inte ens under 1970-talskrisen uppvisade någon eftersläpning. Det gick alltså dåligt även för övriga länder.

Reformerna på 1980-talet är också väl belysta, inte minst av Jonung själv. Mixen av en kraftig devalvering inom ramarna för en fast växelkursregim och en politiskt styrd centralbank var givetvis explosiv. Avregleringen av kreditmarknaden var också sen i jämförelse med t ex Danmark där reformerna var

mer gradvisa. Att skattesystemet inte reformerades i tid hör också till saken. Det finns alltså en hel del institutionella faktorer av potentiell betydelse för att förklara vad som *de facto* var en eftersläpning, om än av temporär natur.

Ser vi på den svenska utvecklingen under senare delen av 1980-talet ur ett *path dependency*-perspektiv kan perioden förstås som en brytpunkt. Institutioner med rötter i Bretton Woods-systemet kolliderade här med ett kraftigt internationellt omvandlingstryck, vilket tvingade fram en reformagenda som i hög grad präglades av krishantering, men som egentligen inte önskades av någon central aktör. Olle Krantz (1993) har i sammanhanget talat om en "öförlöst strukturkris".

En central, men ännu obesvarad, fråga är varför Sveriges omställning till den nyliberala epoken tycks ha varit mer problematisk än i de flesta jämförbara länder, mätt med BNP per capita som utfallsvariabel. En tentativ förklaring är att efterkrigstidens konvergenstillväxt möjliggjorde uppbyggnaden av ovanligt

starka regleringar, vilka dessutom fungerade väl just eftersom de inte påverkade tillväxten negativt. Aktörer inom näringsliv, politik men även experter och akademiker inom ekonomiämnen in- gick mer eller mindre symbiotiskt i den institutionella strukturen. Antagligen diskuterades inte stabiliseringspolitik i en flytande växelkursregim särskilt in- gående på Handelshögskolans kurser under 1960- och 1970-talet. Enligt Ulf af Trolle (1996) styrdes svenska storfö- retag ofta som om de var myndigheter eller statliga verk.

Att institutionerna fungerade väl innebar att de också var stabila vilket gjorde dem mer svåravvecklade när det internationella omvandlingstrycket ökade. Institutioner som tidigare an- tingen varit harmlösa eller t o m en tillgång förvandlades under en relativt kort period till en belastning. Samman- fattningsvis öppnar Jonungs artikel flera dörrar till frågor och perspektiv som länge legat i dvala, men som nu defini- tivt förtjänar att återaktiveras.

REFERENSER

Baffigi, A (2011), "Italian National Accounts, 1861–2011", Banca d'Italia Economic History Working Papers 18.

Bolt, J och J Luiten van Zanden (2024), "Maddison Style Estimates of the Evolution of the World Economy: A New 2023 Update", *Journal of Economic Surveys*, s 1–41, DOI: 10.1111/joes.12618.

Crafts, N (2017), *The Postwar British Productivity Failure*, Warwick Economics Research Papers 1142.

Dow Jones – 100 Year Historical Chart & Data, Dow Jones.

Fukao, K m fl (2015), *Regional Inequality and Industrial Structure in Japan: 1874–2008*, Maruzen Publishing, Tokyo.

Grytten, O H (2015), "Norwegian Gross Domestic Product by Industry 1830–1930", Norges Bank Working Paper 19/2015, Oslo, (Population from Maddison (2006).

Howenstine, J E (1977), "European Experience with Rent Controls", *Monthly Labor Review*, vol 100, nr 6, s 21–28

Jonung, L (2025), "Sveriges relativa tillväxt under 170 år. Ett drama i tre akter", *Ekonomisk Debatt*, vol 53, s 5–20.

Krantz, O (1993), "Vad är det här för sorts kris egentligen?", *Ekonomisk Debatt*, årg 21, nr 6, s 541–550.

Prados de la Escosura, L (2017), *Spanish Economic Growth, 1850–2015*, Palgrave Macmillan, London.

Schön, L och O Krantz (2015), "New Swedish Historical National Accounts since the 16th Century in Constant and Current Prices", *Lund Papers in Economic History* 140.

Smits, J P, E Horlings and J L van Zanden (2000), *The Measurement of Gross National Product and Its Components 1800–1913*, Groningen Growth and Development Centre Monograph Series 5.

Stohr, C (2016), "Trading Gains: New Estimates of Swiss GDP, 1851–2008", *Economic History Working Papers* 245/2016, London School of Economics and Political Science.

af Trolle, U (1996), *Ett andfätt liv – mina ekonomiska memoarer*, *Svenska Dagbladet*, Stockholm.